

Vrijdag 17 september 1915 – ochtendeditie

Het vluchtelingenkamp te Nunspeet.

Het sinds vele maanden te Nunspeet bestaande kamp voor Belgische vluchtelingen ondergaat de laatste tijd belangrijke veranderingen. De inderhaast opgetrokken houten barakken waren langzamerhand slecht geworden, zodat men thans genoodzaakt is, grote herstellingen te doen. Vooral de daken moeten vernieuwd worden. Tegelijkertijd wordt nu ook de inrichting van de barakken veranderd. Had men vroeger afzonderlijke eet- en slaapbarakken, thans wordt elke barak verdeeld in een gemeenschappelijke eet- en conversatiezaal voor alle bewoners en afzonderlijke slaapkamertjes voor ieder gezin. De barakken zullen van de winter met 6 kachels verwarmd worden.

Het onderwijs aan de ongeveer 1200 kinderen wordt gegeven in Vlaamse en Waalse scholen door een 30-tal gediplomeerde Belgische onderwijzers en onderwijzeressen. De onderwijzers en onderwijzeressen zonder diploma, die tot nu toe in de scholen hielpen, zijn ontslagen.

Gymnastiekonderwijs wordt gegeven door geïnterneerde Belgische onderofficieren. Ook zijn er cursussen voor ouderen.

De onderwijzers wonen in voor hen speciaal ingerichte barakken.

De kraamvrouwen werden vroeger uitbested in het dorp, nu zijn er voor hen barakken ingericht, opdat zij in het kamp kunnen blijven.

Tentoonstelling van werk van geïnterneerde Belgische militairen.

Zonder enig ceremonieel is gisteren namiddag te half drie in de grote zaal van de Dierentuin in Den Haag de tentoonstelling van werk van

Belgische geïnterneerde militairen in verschillende kampen en van de daar opgerichte werkscholen geopend.

Geen redevoweringen. Alleen speelde het Belgische militaire fanfarekorps van het kamp van Zeist, onder leiding van zijn directeur, de heer Léon Poesmans, het Wilhelmus, gevolgd door de Brabançonne. Daarop verspreidden de genodigde Belgische en Nederlandse autoriteiten zich door de zaal om het tentoongestelde werk in ogenschouw te nemen.

Aanwezig waren: de Nederlandse minister van oorlog, de heer Bosboom, met zijn adjudant, kapitein Van Everdingen; de Nederlandse minister van marine, de heer Rambonnet, en zijn adjudant, mr. Jager, luitenant ter zee 1^e klasse; de opperbevelhebber van land- en zeemacht, generaal C. J. Sniijders; de burgemeester van de residentie, jhr. mr. dr. H. A. van Karnebeek; generaal Loke, de stichter van het kamp te Harderwijk; generaal Knol, de eerste commandant van het kamp te Amersfoort; generaal Kleynhens, voorzitter van de ontwikkelings- en ontspanningscommissie; generaal Onnen, hoofd van het interneringsdepot in Den Haag; de Belgische minister Pouillet, de Belgische generaal Dossin, de Belgische gezant, baron Fallon, met zijn gezantschapsraad prins De Ligne; graaf P. d'Oultremont, 1^e secretaris, baron H. de Trous de Wardin, 2^e secretaris, en de overige leden der Belgische legatie; de Nederlandse kolonel Van Hoogstraten, commandant van het 2e regiment veldartillerie; kolonel Habbema, commandant van de brigade grenadiers en jagers; overste Van Waasdijk; majoor J. A. baron van Pallandt van Walfort, commandant van het vrijwillig automobielkorps; de Belgische kapitein adjudant-majoor G. Belière, van het 2e regiment vestingartillerie; de heren Franqui en Jacquemins, de organisatoren van de tentoonstelling, en Laloux, vice-president van het Belgische Rode Kruis.

In de afdeling, waar vrouwen van geïnterneerden het kantmaken beoefenen, waren tegenwoordig de dames gravin de Ribaucourt, De Jong, Lascarts en Van Bevervoorde, die in de kampen de leiding hebben van de vrouwelijke huisindustrie.

Aan prinses de Ligne, die zich met de leiding van de afdeling kantwerksters heeft belast, heeft een meisje een fraaie ruiker aangeboden.

De tentoonstelling maakt een prettige indruk.

Er is ook een maquette van het kamp te Harderwijk, die een denkbeeld geeft, hoe de 17.000 bewoners er zijn gehuisvest en er worden beziggehouden.

Jongedames verkochten op de tentoonstelling ruikertjes, en de heer Merlot, van de opera te Montpellier, zong enige liederen.

Zoals reeds gemeld werd, blijft deze tentoonstelling tot 26 dezer geopend.

Vrijdag 17 september 1915 – avondeditie

Het heden verschenen nummer van Vrij België, het weekblad, dat onder leiding staat van Frans van Cauwelaert en Julius Hoste jr., bevat van de hand van de eerste een artikel: België en de Duitse katholieken. Daarin schrijft hij o.m.:

Zij (de Duitse katholieken) hebben zich in hun beschouwingen over de middelen en het einddoel van deze oorlog in niets onderscheiden van de chauvinistische pers der staatsafgoders. Zij hebben geen woord van protest gevonden tegen de onbeschaamde wijze, op welke de Duitse regering ons levensrecht en haar eed heeft

geschonden, geen woord van oprecht medelijden voor ons zo gruwelijk mishandeld volk: geen enkele poging is door hun nochtans invloedrijke pers en volksvertegenwoordiging aangewend, om het Duitse volk en zijn regering te overtuigen, dat het een eerste eis van recht is, dat België in zijn onafhankelijkheid en zelfstandigheid volkomen zou worden hersteld en schadeloos zou worden gesteld voor de onberekenbare verwoestingen en verliezen, welke ons door Duitslands schuld zijn toegebracht.

Integendeel, eenstemmig hebben zij zich gevoegd bij de binnen- en buitenlandse persagenten, welke met laster en leugen de wereld moesten overtuigen, dat Duitslands inval in België niet alleen van krijgskundig standpunt was aan te bevelen, maar ook in zedelijk opzicht volledig gerechtvaardigd was. Zij hebben met hun gezag al de schendingen van het volkenrecht, die de Duitse legeraanvoerders gepleegd hebben, gedekt; zij hebben klakkeloos aanvaard en zelfs verscherpt de theorieën van de “Kriegsraison” zoals deze ontwikkeld zijn in het officiële Duitse geschrift: “Kriegsbrauch im Landkriege”, en met de meest ontzettende wreedheid in ons vaderland zijn toegepast. Ze hebben onze onschuldig vermoorde of gevangen burgers, onze vrouwen en dochters, zelfs onze priesters, overgoten met lasterlijke aantijgingen van wreedheid en sluipschuttersdaden. Het was de leider van de Centrumfractie, de oude heer Spahn, die uit naam van al de burgerpartijen en in tegenstelling met de sociaal-democratische partijverklaring, welke zich kantte tegen elke inlijving van België, met ondubbelzinnige, zij het diplomatische bewoordingen, op 22 november van het vorig jaar in de Rijksdag liet horen, dat zover het van Duitsland zou afhangen, België niet meer zou worden vrijgelaten en zijn zoon prof. Martin Spahn, van de hogeschool van Straatsburg, hield in Hochland een open pleidooi voor de annexatie van ons land.

Verder schrijft Van Cauwelaert nog:

Het gedrag van de Duitse katholieken tegenover België en onze Belgische priesters, is intreurig, en men vraagt zich af wat er de oorzaak mag van zijn. Staatkundige berekening allereerst, maar een berekening, welke getuigt van een totaal gemis aan katholieke vroomheid. De centrumleiders en hun geestesverwanten hopen, dat de Duitse staatsgod ze genadig horen zal, boven het koor van zijn schreiende aanbidders uit, en zich over hen zal ontfermen. Zij hopen wellicht, dat bv. aan de Duitse Jezuïeten vrije toegang tot Duitsland, aan de katholieken over het algemeen meer ruimte in het staatsleven zal worden geschonken. Wij betwijfelen zeer of hun verwachtingen in vervulling zullen gaan, maar het zal elk helder denkend katholiek wel duidelijk zijn, dat deze vrijheden te duur gekocht zijn, indien zij moeten worden betaald met opoffering van beginselen van recht en waarheid, met eerroof en rechtstreekse medeplichtigheid aan een misdaad, als deze welke tegenover ons land is bedreven. De voormannen uit de grote tijd, als Windhorst, de Reichensperger's, Ketteler en anderen, hadden andere begrippen over Christenplicht en gehoorzaamheden aan grootsere beweegredenen. Zij ontweken de Kulturkampf niet, maar trotseerden en overwonnen hem. De huidige Duitse katholieken hebben zich echter op voorhand overwonnen gegeven, want zij vrezden de strijd, zij hebben in heel deze strijd noch ridderlijkheid noch vertrouwen in de kracht van boven getoond.

Deze zedelijke verslapping gaat gepaard met een verduistering van hun geestelijk-katholieke wereldbeschouwing. Want ook de Duitse katholieken hebben niet kunnen ontsnappen aan de zijdelingse inwerking van de kracht- en staatsvergoding, welke in het neo-Kantiaans monisme zijn wijsbegeerte, in de geschriften van Treitsche zijn staatkundige zedenleer, in het Duitse militarisme zijn werktuig en in het verdunde moderne protestantisme zijn godsdienstige tint heeft gevonden, maar dat door zijn onuitstaanbare eigendunk de

afkeer van alle beschaafde volkeren heeft gewekt. Ook uit de mond van Roomse predikanten hebben onze burgerlijke en militaire gevangenen de godslasterlijke bevestiging moeten aanhoren dat Duitsland alleen was opgetreden als de straffende arm van God, die hun legers zou aanvoeren, en een gezaghebbend Duits priester verklaarde onlangs nog tegenover een Belgische collega van mijn kennis, dat zij niet de handelingen van hun legerhoofden, noch van hun regering hadden te beoordelen, maar deze eenvoudig als volkomen recht hadden te aanvaarden, wanneer zij verklaarden, dat zij uit militaire noodzaak waren opgetreden.

En men zou ons verzoeken, in de stilte des harten, nu reeds de wegen der toenadering in vredestijd voor te bereiden? Wat hebben wij gemeen met de Duitse katholieken, wanneer dezen aan de Moloch van het Duitse imperialisme onze eer en de ons beiden gemeenschappelijke zedelijke beginselen hebben geofferd? Onze wegen snijden elkaar niet meer, ook niet in afgelegene verten, zolang zij zelf niet terugkeren van hun dwaalspoor en tegenover ons de rechtvaardigheid willen beoefenen.

Misschien echter zullen wij elkaar eenmaal ontmoeten voor de rechterstoel van Rome, wij als aanklager, zij als beschuldigen. Want het kan niet worden geduld dat zij ongestraft zouden voortgaan met onze priesters, met de katholieke kerk van België te besmeuren, en het Vaticaan kan niet onverschillig blijven tegenover de geschiedkundige gevolgen, welke de houding van de Duitse katholieken voor de goede naam van de kerk kan hebben. Wij verwachten dit oordeel vertrouwend, maar met ongeduld. Elke dag vreet de laster diep in en met de laster de haat onder geloofsgenoten. En daarom durven wij te verhoppen dat van Rome uit weldra het onpartijdig onderzoek zal worden geopend, dat door ons episcopaat vruchteloos van de Duitse regering is verlangd. Ondertussen hebben wij het recht geen onderscheid te maken in

onze gevoelens, tussen de Duitse katholieken en hun medeplichtige landgenoten.

Frans van Cauwelaert wijdt in Vrij België een beschouwing aan Oostenrijks oorlogsverklaring aan België.

Hij schrijft daarin:

Er is weinig geschreven over de wijze, waarop Oostenrijk in oorlog is getreden met België. De oorlogsverklaring dateert van 28 augustus. Zij viel te midden in de geweldige gebeurtenissen van de eerste weken. Alle aandacht was gespannen op het oprukken van de Duitse troepen langs de rotsheuvels van Champagne naar Parijs en de Marne, al het medelijden van de volkeren werd ingenomen door het noodgeschrei, dat uit onze gefolterde steden aldoor bleef klinken, tegen het Duitse geweld. Oostenrijks wandaad bleef haast onopgemerkt en nochtans in schaamteloosheid is ze wellicht niet te overtreffen.

Laten we even de zaak voor ogen nemen. Oostenrijk was medegarant van België's onzijdigheid bij traktaat van 19 april 1839, evengoed, haast meer dan Duitsland. "Z. M. de keizer van Oostenrijk, koning van Hongarije en Bohemen" staat vooraan onder de ondertekenaars en keizer Frans Jozef is rechtstreeks de erfgenaam van de eedverplichting van zijn voorzaat, om het Belgisch grondgebied en onze staatkundige onzijdigheid tegen elke gewelddadige schending met de macht der wapens te beschutten. Laat staan, dat zijn bondgenootschap met Duitsland hem niet toeliet, voor België's recht in te treden, laat staan dan hij zelfs de moed niet kan vinden om door overreding de Duitse regering terug te houden van een onherstelbare misdaad. De wereldopinie is mild tegenover de keizer. Maar voor een meened als deze, welke de Oostenrijks-Hongaarse staatkunde tegenover België heeft gepleegd, is geen vergelijking, en

bij rustiger beschouwing in de toekomst, zal het optreden van deze landen als de typering blijven van de volstrekte gewetenloosheid met welke alle rechtsverhoudingen tussen de volkeren in deze oorlog, door de centrale mogendheden met de voeten zijn getreden.

Het is duidelijk, dat eenmaal de oorlog met Duitsland uitgesproken, een geregeld diplomatisch verkeer tussen Oostenrijk en België onmogelijk moest worden. Men vraagt zich zelfs vruchteloos af, waarom de opzeg van deze betrekkingen niet onmiddellijk op de Duitse oorlogsverklaring is gevolgd. Maar Oostenrijk-Hongarije had zich tegenover België bij het schorsen der diplomatieke betrekkingen kunnen en moeten houden. Turkije deed het wel, maar om zijn Duitse bondgenoot even enige handlangersdiensten te bewijzen met zijn motormortieren, bij de vestingen van Namen, brak Oostenrijk zijn eed en zijn eer.

Geen sprake van oorlogsnoodzaak. Geen kwestie, dat het tegenwoordige Oostenrijk-Hongarije niet de volgerechtigde voortzetting zou zijn, in rechte lijn, van dezelfde staat in 1839, zoals wel een enkele schrijver, zij het ook zonder enige bijval, voor Duitsland heeft beweerd. Niets ter vergoelijking, zelfs geen schijn.

Het geval van Oostenrijk-Hongarije bewijst ten duidelijkste, dat bij de militaire aanvoerders van de centrale mogendheden elk rechtsbesef ontbreekt. Het geringste krijgskundig voordeel, ik zou haast zeggen elke militaire liefhebberij, is voldoende om de grofste rechtsschendingen te bedrijven. Want Oostenrijk-Hongarije heeft niet enkel zijn woord verkracht, het heeft België overvallen op de meest verraderlijke wijze, en zonder voorafgaande oorlogsverklaring.

Reeds de 16e augustus trok de Oostenrijkse overste Albert Langen (zie zijn eigen verhaal in de "Neue Freie Presse" van Wenen op 18 februari 1915) met zijn batterijen van motormortieren over onze

grens bij Verviers; de 21e augustus rukte hij aan op Namen, de 23e om 1 uur had hij de vesting van Cognelée vernield. Gedurende die tijd genoot graaf Clairry nog alle voorrechten van het gezantschap van een bevriende natie bij ons hof en slechts op 28 augustus volgde de oorlogsverklaring, toen de Oostenrijkse batterijen reeds ons land hadden verlaten!

Het kan niet cynischer.

En men zegge nu niet, dat de gehele tussenkomst van Oostenrijk in het oorlogsbedrijf in België heel weinig betekenis heeft gehad. Het zou lijken, zoals de Duitse filosoof Friedrich Paulsen eenmaal schreef, op het excuus van een bedrogen dienstmeid, die haar geval wilde goed praten met de bemerking, dat het toch zo'n klein kindje was. Niet de materiële omvang van de aangerichte schade bepaalt het zedelijk karakter van een ondaad, maar de omstandigheden waarin zij wordt voltrokken. In beide opzichten staat de oorlogsverklaring van Oostenrijk-Hongarije volkomen op één rang met deze van Duitsland. Al is zij minder gewichtig in haar gevolgen, zij staat haast naakter in haar schande en rukt mede, voor al wie zien wil, het dunne waas af, waarmee de Duitse bewindsmannen hun onrechtvaardig optreden hebben trachten te omhullen.

De in België verschijnende bladen bevatten de volgende verordening van de Duitse gouverneur-generaal in België:

“Nadat de verordening van 27 februari jl. betreffende de verplichting om suiker en suikerbieten aan te geven (Wet- en Verordeningsblad van 2 maart jl. n° 46) nodeloos geworden is, hoeft er voor het vervoer van suiker, suikerbieten, suikerbietenzaad, suikervoortbrengselen, suikersap en stroop binnen België geen toelating meer vanwege de Kommissar des Kriegsministeriums”.